Mkataba wa Umoja wa Mataifa
Ufahamu vizuri na kwa ufasaha

Umoja wa Mataifa
Idara ya Habari kwa Umma
New York

UJUMBE KUTOKA KWA KATIBU MKUU

Katika nusu karne iliyopita Katiba ya Umoja wa Mataifa imekuwa msingi mzuri wa kisheria katika uhusiano wa kimataifa. Licha ya mabadiliko makubwa ambayo tumeyashuhudia, kanuni za ushirikiano wa kimataifa ambazo zimeelezwa vizuri katika Mkataba wa Umoja wa Mataifa hazijapoteza hadhi yake. Leo hii Katiba ya Umoja wa Mataifa ni chombo muhimu cha kuleta ushirikiano wa kimataifa katika kudumisha amani na maendeleo.

Wakati Mkataba wa Umoja wa Mataifa unasisitiza kanuni na matarajio ya kimataifa, unaruhusu uvumilivu na busara katika kutekeleza kanuni na matarajio hayo.Dira ya viongozi waliouanzisha ya kuepusha vita kwa vizazi vijavyo,kusisitiza imani yao katika haki za binadamu, kuanzisha mazingira yatakayowezesha kupatikana kwa demokrasia, kukuza maendeleo ya kijamii, kuleta maisha bora katika hali ya uhuru kamili, ni mambo yanayobidi kuzingatiwa katika hali hii ya mabadiliko.

Leo hii, kukomaa kwa Jumuiya ya Kimataifa kumevuka upeo na kunaupisha kukomaa kwa watu wa mataifa. Sasa tunaona hali ambapo kuna uhusiano katika misingi ya ushirikiano wa kimataifa na kuna umuhimu wa misingi hii kufuatiliwa kwa pamoja. Kama maendeleo yanatakiwa kupatikana, suala ambalo ni jukumu letu, lazima kuwepo na dira thabiti ya maendeleo katika kukabiliana na vyanzo vya migogoro iliyopo hapa duniani.

Kuwepo kwa Katiba ya Umoja wa Mataifa ni mafanikio makubwa. Katiba hiyo ina umuhimu wa pekee wa kihistoria na ni rasilimali ambayo haina gharama yoyote kwa utu wa binadamu.Kuwepo kwa Katiba hiyo ya Umoja wa Mataifa ni jambo la kufurahia.

Kuadhimishwa kwa miaka 50 ya Mkataba huo wa Umoja wa Mataifa ni tukio la kumbukumbu muhimu.Wakati wanachama wa Umoja wa Mataifa wanafikiria hali ya baadaye isiyotabirika, Mkataba wa Umoja wa Mataifa ni chombo kinachoonyesha njia ya mafanikio ya kueleka mbele. Mawazo yaliyomo katika Mkataba huo wa Umoja wa Mataifa inabidi yapewe msukomo mpya. Uwezo wa kukabili changamoto mpya inabidi uimarishwe. Kuwepo kwa kanuni za Mkataba huo wa Umoja wa Mataifa kunataka kila kizazi kipya kiahidi upya kuwajibika kwake katika kudumisha umoja na mshikamano wa binadamu duniani.

Boutros Boutros-Ghali
Katibu Mkuu wa Umoja wa Mataifa

Mkataba wa Umoja wa Mataifa
Ufahamu vizuri na kwa ufasaha

Umoja wa Mataifa
Idara ya Habari kwa Umma
New York

Dibaji	Sisi Watu wa Umoja wa Mataifa
Sura ya 1	Madhumuni na Kanuni
Sura ya II	Uanachama
Sura ya III	Vyombo vya Umoja wa Mataifa
Sura ya IV	Baraza Kuu
Sura ya V	Baraza la Usalama la Umoja wa Mataifa
Sura ya VI	Usuluhishi wa pande zinazopingana
Sura ya VII	Hatua za kuchukuliwa pale ambapo amani inahatarishwa, amani inavunjwa na vitendo vya uvamizi.
Sura ya VIII	Makubaliano ya kikanda
Sura ya IX	Ushirikiano wa Kimataifa katika mambo ya uchumi na ustawi wa Jamii
Sura ya X	Baraza la Umoja wa Mataifa juu ya mambo ya uchumi na Jamii
Sura ya XI	Azimio kuhusu nchi ambazo hazijajitawala
Sura ya XII	Mfumo wa Udhamini wa Umoja wa Mataifa
Sura ya XIII	Baraza la Udhamini
Sura ya XIV	Mahakama ya Kimataifa
Sura ya XV	Sekretariat
Sura ya XVI	Kanuni zinazohusu mambo mbali mbali
Sura ya XVII	Makubaliano ya usalama wakati wa kipindi cha mpito
Sura ya XVIII	Marekebisho
Sura ya XIX	Kuridhia na kutia sahihi

1

Katiba ya Umoja wa Mataifa ni nini?

Katiba ya Umoja wa Mataifa ni Sheria mama ambayo inaelezea madhumuni na kanuni ambazo ndizo msingi wa Umoja wa Mataifa. Ni Mkataba pia ambao nchi inatia sahihi na inaahidi kuuzingatia wakati nchi hiyo inapokuwa mwanachama wa Umoja wa Mataifa. Katiba ya Umoja wa Mataifa ina sura 19 ambazo zina vipengele 111. Mkataba halisi wa Umoja wa Mataifa umewekwa katika kumbukumbu za mambo ya kale ya Marekani. Sheria iliyounda Mahakama ya Kimataifa, ingawa ni Mkataba tofauti, ni sehemu ya Mkataba wa Umoja wa Mataifa. Nchi yoyote ambayo inakuwa mwanachama wa Umoja wa Mataifa inakuwa sehemu ya Sheria hiyo iliyounda Mahakama ya Umoja wa Mataifa.

2

Katiba ya Umoja wa Mataifa ilitayarishwa lini?.

Rasimu ya Mkataba wa Umoja wa Mataifa ilikamilishwa tayari kwa kutiwa sahihi mwaka 1945. Mwezi April 1945, nchi 50 zilikutana huko San Francisco kukamilisha vipengele vya Mkataba ambavyo vingetumika kuanzisha Umoja wa Mataifa. Baada ya majadiliano marefu, na wakati mwingine majadiliano yaliyokuwa magumu, Mkataba ulikuwa tayari kwa kutiwa sahihi tarehe 26 Juni 1945 na ulianza kutumika tarehe 24 Oktoba 1945. Tangu wakati huo Siku ya Umoja wa Mataifa huadhimishwa kila mwaka tarehe 24 Oktoba.

3

Nini madhumuni ya Umoja wa Mataifa kama Mkataba inavyofafanuliwa na Mkataba ulioanzisha Umoja huo.

Madhumuni makubwa ya Umoja wa Mataifa ni:

- Kudumisha amani na usalama wa kimataifa
- Kuendeleza uhusiano wa kindugu miongoni mwa mataifa
- Kushirikiana na kukuza hali ya maisha ya wananchi na kuheshimu haki na uhuru wa kila mtu, na
- Kuwa kiungo katika kutekeleza madhumuni hayo.

4 Mkataba wa Umoja wa Mataifa unazungmzia nini kuhusu uhuru wa kila nchi kujiamulia mambo.

Kipengele cha pili cha Katiba ya Umoja wa Mataifa kinaeleza kuwa, msingi wa Umoja huo ni uhuru wa kila nchi mwanachama kujiamulia mambo yake yenyewe. Umoja wa Mataifa umepewa uwezo wa kutatua matatizo na jambo lolote linalohusu binadamu. Hakuna kipengele katika Mkataba kinachoruhusu Umoja wa Mataifa kuingilia kati suala linalohusu mambo ya ndani ya nchi ambayo ni mwanachama. Wala hakuna kipengele kinachoitaka nchi mwanachama kupeleka masuala yanayoihusu kwenye Umoja wa Mataifa ili usuluhishe.

Lugha katika Mkataba wa Umoja wa Mataifa imetafsiriwa kwa ufasaha suala lolote linalohusu mambo ya ndani ya nchi. Hata hivyo jambo lolote linaloonekana na Baraza la Usalama la Umoja wa Mataifa kuwa linahatarisha amani na usalama wa kimataifa linaweza kufikiriwa na Baraza hilo

Suala linalohusu uvunjaji wa haki za binadamu katika nchi wanachama linaweza kujadiliwa na vyombo vinavyohusika vya Umoja wa Mataifa.

5 Ni vyombo gani vya Umoja wa Mataifa vilivyoundwa kutokana na Mkataba wa Umoja huo.

Umoja wa Mataifa una vyombo sita. Vyombo hivyo Baraza Kuu, Baraza la Usalama, Baraza la Uchumi na Ustawi wa Jamii, Baraza la Udhamini, Mahakama Kuu ya Kimataifa na Ofisi Kuu. Vyombo hivyo vyote viko Makao Makuu ya Umoja wa Mataifa New York, isipokuwa Mahakama Kuu ya Kimataifa ambayo yako the Hague, Uholanzi.

MAHAKAMA KUU YA KIMATAIFA	BARAZA KUU LA UMOJA WA MATAIFA	BARAZA LA UCHUMI NA USTAWI WA JAMII
BARAZA LA USALAMA	SEKRETARIET (OFISI KUU)	BARAZA LA UDHAMINI

6 Chombo gani ambacho nchi wanachama wanahusika nacho na majukumu ya chombo hicho ni yapi

Sura ya 1V inaelezea juu ya Baraza Kuu ambalo ni chombo muhimu kinachoratibu shughuli za vyombo vingine vya Umoja wa Mataifa. Kipengele cha 9 kinaeleza kuwa Baraza Kuu imeundwa na nchi zote ambazo ni wanachama wa Umoja wa Mataifa. Baraza Kuu linaweza kujadili na kutoa mapendekezo juu ya masuala yanayohusiana na amani ya kimataifa isipokuwa haliwezi kujadili mgogoro au hali ambayo inashughulikiwa na Baraza la Usalama kulingana na majukumu yake yaliyofafanuliwa katika Mkataba.Baraza Kuu linapokea taarifa kutoka vyombo vingine vya Umoja wa Mataifa pamoja na taarifa kutoka kwa Katibu Mkuu. Baraza Kuu linapokea wanachama wapya kama suala hilo litapendekezwa na Baraza la Usalama na linamteua Katibu Mkuu. Kila mwaka Baraza Kuu linachagua wajumbe ambao siyo wa kudumu wa Baraza la Usalama. Baraza Kuu linaamua kiasi ambacho kila nchi kinatoa kama mchango wake kwenye Umoja wa Mataifa na jinsi fedha hizo zinavyotumika.

Baraza Kuu linaweza kuchukua hatua juu ya suala lolote linaloweza kushughulikiwa na Umoja wa Mataifa, kama vile suala linalohusu haki za binadamu, idadi ya watu, udhibiti wa silaha, mazingira, matumizi mabaya ya madawa, wakimbizi Sheria za Baharini au sheria za anga za kimataifa. Baraza Kuu linaleta ushirikiano na kuweka viwango katika maeneo ya uhusiano miongoni mwa serikali.

Maamuzi mengi ya Baraza Kuu hayana nguvu za kisheria lakini maamuzi hayo ni mapendekezo yanayozitaka nchi kuchukua hatua.

Hata hivyo maamuzi ya Baraza Kuu yana uzito katika Jumuiya ya Kimataifa. Baraza Kuu pia ni mahali ambapo mikataba mingi ya kimataifa inaandaliwa na inaporidhiwa na nchi husika, Mikataba hiyo inaanza kutumika na nchi zinazohusika na huwa mikataba kama hiyo inachukua sura ya sheria za kimataifa.

7 Chombo gani jukumu lake ni kudumisha amani na usalama na kina wajumbe wangapi?

Kwa mujibu wa sura ya V, Baraza la Usalama ni chombo muhimu kinachohusika na kulinda amani na usalama wa kimataifa.Nchi zote wanachama zimekubali kutekeleza maamuzi ya Baraza la Usalama.

Baraza la Usalama litajaribu kusuluhisha migogoro inayoibuka kati ya nchi, au inayojitokeza katika nchi kama migogoro hiyo itaathiri amani na usalama wa kimataifa kwa kukuza majadiliano au kwa kupeleka ujumbe wa kuchunguza migogoro hiyo au kama mazingira yataruhusu kuanzisha juhudi za kulinda amani. Baraza la Usalama pia linatoa mapendekezo kwenye Baraza Kuu la kuruhusiwa kwa nchi kuwa wanachama wapya wa Umoja wa Mataifa au mtu atayeteuliwa kuwa Katibu Mkuu. Baraza la Usalama linachagua kwa kushirikiana na Baraza Kuu wajumbe wa Mahakama Kuu ya Kimataifa.

Baraza la Usalama lina wajumbe 15. Nchi tano ni wajumbe wa kudumu- China, Ufaransa, Russia, Uingereza na Marekani- nchi ambazo zilikuwa zinapigana upande mmoja katika VitaVikuu Vya Pili vya Dunia.

Nchi kumi kutoka maeneo mbali mbali zinachaguliwa na Baraza Kuu kwa kipindi cha miaka miwili miwili kama wajumbe ambao siyo wa kudumu {Tazama swali la 21}

8 Kura ya turufu au kura ya "Veto" ni nini na imeelezwa wapi katika Katiba?

Kura ya turufu maarufu kwa kura ya "Veto" ina uhusiano na Baraza la Usalama.Uamuzi juu ya jambo muhimu wa Baraza la Usalama unaweza kuzuiliwa kama nchi moja kati ya nchi tano ambazo ni wajumbe wa kudumu wa Baraza la Usalama itapiga kura kupinga uamuzi huo. Neno "Veto" halizungumzwi katika Katiba lakini limefutikwa katika kipengele cha 27 ambacho kinaeleza kuwa nchi zote tano ambazo ni wajumbe wa kudumu wa Baraza la Usalama inabidi zipige kura kukubaliana na jambo lolote muhimu.Katika shughuli za kawaida za Baraza la Usalama kila nchi ambayo ni mjumbe wa kudumu inabidi ikubaliane na jambo hilo, au kura yake iharibike au isipige kura kabisa ndiyo jambo hilo lipitishwe na Baraza. Kwa hiyo nchi hizo tano ambazo ni wajumbe wa kudumu wa Baraza la Usalama zina uwezo wa kura ya kurufu.

9 Sura zipi zinahusiana na njia za kudumisha na kurudisha hali ya amani?

Sura ya V1 inazungumzia namna ya kutatua migogoro kwa njia za amani zikiwemo njia za usuluhishi, njia za majadiliano, njia za kushawishi au usuluhishi wa mahakamani. Baraza la Usalama linaweza pia kuziomba nchi zinazohusika na mgogoro kuwa na majadiliano miongoni mwao au linaweza kutoa mapendekezo juu ya masharti ya kuleta suluhisho. Njia nyingine zinazotumika mara kwa mara ni kwa Baraza la Usalama kuteua tume ya kwenda kuchunguza mgogoro wenyewe au kuunda tume ya uchunguzi au kumuomba Katibu Mkuu kuingilia kati mgogoro huo.

Sura ya V11 inazungumzia hatua za kutumia nguvu na hatua nyingine ili kutekeleza maamuzi ya Baraza. Hatua hizi za kutumia nguvu zinaweza kuchukuliwa kama uvamizi unaendelea, kama kuna tishio la kuhatarisha au kuvunja amani, na kama pande zinazohusika zinasita kuheshimu maamuzi ya Baraza la Usalama. Baraza linaweza kutumia nguvu kama vile kuweka vikwazo vya silaha au vikwazo vya uchumi, kuzitaka nchi kuvunja uhusiano wa kibalozi au hata kutumia au kuruhusu nguvu za kijeshi kutumika. Hadi August, 1995, vikwazo vya silaha na kuvunja uhusiano wa kibalozi na vikwazo vya uchumi vilikuwa vinatumika dhidi ya nchi saba -Angola, Iraq, Liberia, Libya, Somalia na Yugoslavia ya zamani;mwezi August, 1995 Baraza la Usalama lililiondolea vikwazo vya silaha Rwanda ilivyowekewa mwaka 1994 lakini liliendelea kuzuia mauzo ya silaha zinazotumiwa nchini humo na majeshi ambayo siyo ya kiserikali.

Katika matukio ya hivi karibuni, Baraza la Usalama limechukua hatua ambazo hazimo katika Mkataba lakini zinazoweza kutafsiriwa kama hatua za kutumia nguvu.

Kwa mfano mwezi April 1991 Baraza la Usalama lilianzisha Tume ya Umoja wa Mataifa kudhibiti shughuli za kijeshi kwenye mpaka wa Iraq na Kuwait. Baada ya hapo mwezi May 1993 Baraza la Usalama lilithibitisha maamuzi ya Tume ya kuthibiti mpaka wa Iraq na Kuwait kwa matumizi ya kijeshi na liliamua shughuli za kijeshi zisiruhusiwe kwenye mpaka huo.

Baraza la Usalama mwezi May 1993 liliamua kuanzisha Mahakama ya Kimataifa kuwashughulikia wale wote watakaojihusisha na uvunjaji wa sheria za Kimataifa huko Yugoslavia na Mahakama kama hiyo ya Rwanda ilianzishwa mwezi Novemba 1994. Maamuzi hayo yote yalichukuliwa kulingana na Sura ya V11 yaMkataba. Ni muhimu pia kueleza kuwa kipengele cha 51 cha Mkataba kinaeleza kuwa

kama nchi mwanachama inashambuliwa, nchi hiyo inaweza kuchukua hatua za kujilinda wakati hatua za Baraza la Usalama zinachukuliwa ili kurudisha na kudumisha amani.

10 Ni vipengele vipi vya Mkataba vinavyohusu kudumisha amani havijatekelezwa

Msingi wa Mkataba umewekwa juu ya dhana ya ulinzi wa pamoja ambapo kitendo chochote cha uvamizi kwa nchi moja unaofanywa na nchi nyingine kinachukuliwa kuwa ni kitendo cha uchokozi kwa Jumuiya nzima ya Kimataifa. Kwa maneno mengine mgogoro unaotokea sehemu moja ni unahatarisha amani sehemu yote. Ilitegemewa kuwa nchi ingezuiwa kuvunja amani kama nguvu za kijeshi za Jumuiya ya Mataifa zingetumika dhidi ya nchi hiyo.

Nchi zingetoa majeshi kwa Baraza la Usalama, misaada na huduma nyingine kwa madhumuni ya kulinda amani na usalama wa Kimataifa. Majeshi hayo yangekuwa chini ya Mamlaka ya Kamati ya Kijeshi ambayo ingeundwa na wawakilishi wa wakuu wa majeshi wa nchi zenye uwakilishi wa kudumu katika Baraza la Usalama. Majukumu ya Kamati hiyo yangekuwa ni kutoa ushauri na kulisaidia Baraza la Usalama katika masuala yanayohusu mahitaji yake ya kijeshi katika kudumisha amani na usalama wa kimataifa, matumizi ya majeshi yaliyochini ya Mamlaka ya Kamati hiyo, masharti ya upunguzaji wa silaha na upunguzaji wa silaha zenyewe. Hata hivyo kutokana na kuanza kwa vita baridi baada ya kuanzishwa kwa Umoja wa Mataifa, pendekezo hilo halikutekelezwa; vipengele vya 43 na 47 havijatumika bado.

11 Ni Sura zipi zinazungumzia kulinda amani.

Suala la kulinda amani halizungumziwi dhahiri katika Mkataba.Umoja wa Mataifa ulijiwekea njia ya kuthibiti na kushughulikia migogoro. Suala la kulinda amani linahusu matumizi ya majeshi ya kimataifa ambayo yako chini ya Makao Makuu ya Umoja huo ambayo huwekwa kati ya pande zenye mgogoro ili kuleta hali ya amani wakati juhudi za kuleta ufumbuzi kwa njia za kisiasa zinatafutwa. Katika historia ya Umoja wa Mataifa suala la kulinda amani liko wazi na ni dhana rahisi.

Nchi wanachama hutoa majeshi kufanya kazi chini ya Katibu Mkuu. Pande zote zilizohusika na mgogoro zilipokea majeshi hayo ambayo kwa kawaida yalipelekwa huko kusaidia kusimamishwa kwa mapigano au kutekeleza makubaliano maalum.

Suala la kulinda amani zama hizi limekuwa gumu kutokana na mabadiliko katika migogoro inayotokea. Mapambano katika mipaka ya nchi ni jambo la kawaida siku hizi kuliko mapambano kati ya nchi na nchi.Katika matukio ya hivi karibuni ya kulinda amani majeshi ya kulinda amani yamepelekwa katika maeneo ambayo hakuna makubaliano, ambako pande zinazohusika hazitaki kuweko kwa majeshi hayo na ambako hakuna serikali au serikali hazina mamlaka kamili. Katika zama hizi mpya, suala la kulinda amani halihusu tu kutenganisha pande zinazopigana. Majukumu ya majeshi hayo yamepanuka zaidi ikiwa ni pamoja na kuona kama pande zinazopigana zinaheshimu makubaliano, kusimamia chaguzi, kudumisha haki za binadamu, kunyan'ganya silaha baadhi ya pande zinazohusika na mgogoro, kusimamia na kutoa mafunzo kwa maafisa wa polisi, kulinda baadhi ya watu katika jamii ambao hawana uwezo wa kujilinda, na kusambaza misaada ya kibinadamu.

Katibu Mkuu, katika ripoti iliyotayarishwa mwaka 1992, inayoitwa "Ajenda ya amani," ilitoa mapendekezo ya kuongeza na kuimarisha uwezo wa Umoja wa Mataifa wa kulinda amani na hasa kukabiliana na tatizo la kifedha na mabadiliko katika majukumu ya Umoja huo. Kwa mfano alitoa wito wa kuanzishwa kwa Mfuko wa akiba utakaoshughulikia kulinda amani ambao utatumika katika operesheni mpya za kulinda amani. Baraza Kuu liliunda Mfuko huo mwezi Desemba mwaka 1992 ukiwa na lengo la Dolla za Kimarekani 150 million. Lakini haujafikia kiwango hicho. Serikali pia zilishawishiwa kuweka viwango vidogo wakati zinaomba majeshi ya kulinda amani au kutoa misaada ya vifaa na usafiri wa majeshi hayo. Mafunzo ya majeshi ya kulinda amani yangepewa umuhimu mkubwa. Mipango ya misaada ya vifaa na usafiri kwa majeshi hayo na uwezo wa kudhibiti majeshi hayo unahitajika kuongezwa pia.

Katika Ajenda hiyo ya amani, Katibu Mkuu pia alitoa pendekezo la kuwa na Jeshi dogo la Kimataifa ambalo lingetumika kwa amri ya Baraza la Usalama ambalo lingepelekwa haraka kwenye eneo la mgogoro.Pendekezo hilo alilolitoa Katibu Mkuu halijathibitishwa na Baraza la Usalama.

Pendekezo jingine linalozunguzwa katika "Ajenda ya Amani" ni kuwa na Jeshi la Kulinda amani la kutegemewa. Pendekezo hilo linafuatiliwa.Kuanzia mwezi Agost mwaka 1995 nchi 47 ambazo ni wanachama zimetoa mchango, wao kwa Jeshi hilo. Kutokana na ahadi za michango, Jeshi hilo linaweza kuwa na wanajeshi jeshi wapatao 65-elfu.

Utaratibu huu wa kuwa na Jeshi la kutegemewa unaupa uwezo Umoja wa Mataifa wa kupeleka haraka Jeshi linalotakiwa sehemu mpya ambapo kuna operesheni ya kulinda amani, lakini kama nchi wanachama zitakubali kushiriki kulingana na mazingira ya mgogoro wenyewe..Katika "Nyongeza ya Ajenda ya Amani" iliyotolewa mwaka 1995, Katibu Mkuu alieleza kuwa migogoro ya hivi sasa inatokea katika nchi ambapo mapigano yanafanywa na majeshi au waasi, waathirika wanakuwa ni raia na miundombinu za nchi huharibiwa. Migogoro mipya inayotokea siku hizi inaathiri raia ambapo mamlaka zinazohusika zinaweza kukosa uwezo wa kukabiliana na athari hizo.

Katibu Mkuu aliongeza kueleza kuwa wakati mawazo mapya katika "Ajenda ya Amani" yanajidhihirisha yenyewe juhudi za kulinda amani na kuhakikisha amani inakuwepo inabidi ziendelee na zidumishwe. "Nyongeza ya Ajenda ya Amani" ilisisitiza maeneo ambapo nchi wanachama zinatakiwa kuchukua maamuzi thabiti. Maeneo hayo yanajumuisha fedha,kuelewa ipasavyo umuhimu wa operesheni za kulinda amani na operesheni zinazofanywa kwa ushirikiano na mashirika ya kikanda.

12 Katiba inasemaje kuhusu mipango ya kikanda?

Katiba imetenga Sura ya V111 kuzungumzia mipango au mashirika ya kikanda. Nchi wanachama zijaribu kutatua migogoro kwa kutumia mashirika ya kikanda kabla ya kuipeleka migogoro hiyo kwenye Baraza la Usalama. Mipango ya kikanda inaweza kuongezewa nguvu chini ya Mamlaka na kibali cha Baraza la Usalama. Katiba haitoi tafsiri ya mipango hiyo ya kikanda maadamu mipango hiyo na shughuli za kikanda hazipingani na madhumuni na kanuni za Umoja wa Mataifa. Kwa msingi huu, Baraza la Usalama linaruhusu juhudi za kundi la nchi kushughulikia mgogoro wa kikanda lakini juhudi ambazo pia zinaweza kusaidia kuleta amani ya kimataifa. Kama ilivyoelezwa katika "Ajenda ya Amani" Mashirika ya kikanda kama hayo yanaweza kujumuisha yale ambayo yameanzishwa kwa Mkataba kabla au baada ya kuundwa

kwa Umoja wa Mataifa ambayo yapo ama kwa shughuli za ulinzi na usalama au kwa ajili ya kuleta ushirikiano wauchumi na maendeleo.

Mashirika mengi ya kikanda yameanza kuchukua jukumu la kushirikiana na Umoja wa Mataifa. Mashirika hayo ni kama vile Umoja wa Nchi Huru za Kiafrika - OAU- ambalo limeshirikiana na Umoja wa Mataifa katika suala la Sahara ya Magharibi na Liberia; na Umoja wa Kujihami wa Nchi za Ulaya Magharibi - NATO- ambalo limeshirikiana na Jeshi la Ulinzi la Umoja wa Mataifa kuzuia ndege zisiruke katika ukanda uliokatazwa na kuzuia kuvunjwa kwa amani katika maeneo salama huko Bosnia.

13 Katiba inaleta namna gani ushirikiano wa uchumi na maendeleo ya jamii?

Sura za 1X na X za Mkataba zinaeleza kwamba Umoja wa Mataifa unaleta viwango vikubwa vya hali ya maisha, ufumbuzi wa matatizo ya kiuchumi na kijamii na kuheshimu haki za binadamu.Chombo muhimu kilichoanzishwa kuhakikisha kuwa malengo hayo yanafikiwa ni Baraza la uchumi na masuala ya jamii. Baraza la Uchumi na masuala ya jamii linaweza kuanzisha utafiti na kutoa taarifa juu ya ushirikiano wa kimataifa katika nyanja za uchumi, maendeleo ya jamii, utamaduni, elimu, afya na mambo mengine yanayohusiana na nyanja hizo na kutoa mapendekezo kwenye Baraza Kuu. Baraza hilo linaweza kutoa mapendekezo kuhusiana na kudumishwa kwa haki za binadamu na linaweza kuandaa mikataba ya kupelekwa kwenye Baraza Kuu. Linaweza kuitisha mikutano ya kimataifa kutoa kipaumbele na kuzishawishi serikali na mataifa kuchukua hatua dhidi ya tatizo linaloikabili dunia.

Baraza la Uchumi na masuala ya Jamii lina mamlaka pia ya kuratibu shughuli za Mfumo wa vyombo vya Umoja wa Mataifa ambao unahusu programu maalum zilizoanzishwa na Baraza Kuu kama vile Shirika la Umoja wa Mataifa linalohudumia Watoto-UNICEF-Ofisi ya Kamishna wa Umoja wa Mataifa anayeshughulikia wakimbizi pamoja na mashirika yanayoshughulikia masuala maalum kama Shirika la Afya Duniani-WHO- au Shirika la Kazi Duniani-ILO. Mashirika maalum ya Umoja wa Mataifa yanajitegemea kwa kuwa na bajeti zao, Makao yao Makuu na nchi wanachama na Baraza la Uchumi na masuala ya Jamii linaweza kuingia mikataba na mashirika hayo na hivyo kuleta uhusiano miongoni mwa Mashirika hayo na Umoja wa Mataifa.

Hivi leo kuna progromu zilipatazo 30 na Mashirika Maalum ambayo yanaunda mfumo mzima wa Umoja wa Mataifa na kwa pamoja yanajihusisha katika sekta mbali mbali katika shughuli za binadamu na maendeleo kuanzia wakimbizi hadi biashara na usafiri wa anga.

Mwezi May mwaka 1994 Katibu Mkuu alitoa ripoti ijulikanayo kama "Ajenda ya Maendeleo" akisisitiza kuwa juhudi za kutafuta maendeleo ni juhudi ambazo lazima zihusishe mambo mengi na zinahusisha amani, uchumi, mazingira, haki ya jamii na demokrasia. Vipengele vingine viwili vya kuongeza ni mawazo ya nchi wanachama na mapendekezo yanayotolewa na Katibu Mkuu. Katibu Mkuu aliweka bayana kuwa maendeleo ni jukumu muhimu linalowakabili binadamu. "Hata hivyo tunakabiliwa na hatari ya kupoteza mtizamo huo kwa kutilia umuhimu wa kulinda amani" kwa gharama ya changamoto ya maendeleo.

14 Mkataba unaonaje kuhusu nchi ambazo hazijajitawala zenyewe

Sura za X1,X11 na X111 zinazungumzia mambo mbali mbali yanayohusu nchi ambazo watu wake hawajajitawala wenyewe. Sura ya X1 ina azimio muhimu juu ya nchi ambazo hazijajitawala zenyewe ambalo linasisitiza wananchi wa nchi hizo kupata maendeleo ya kisiasa, kielimu na maendeleo ya ustawi wa jamii. Nchi wanachama zinatambua kuwa maslahi ya wananchi wa nchi ambazo hazijajitawala ni muhimu na nchi wanachama zinakubali jukumu la kuendeleza wananchi wa nchi hizo.

Chini ya kipengele cha 73 cha Mkataba nchi zinazotawala nchi ambazo hazijajitawala zenyewe zinakubali jukumu hilo na pia zinakubali kuwasilisha kwa Katibu Mkuu habari kuhusu hali ya uchumi, kijamii na kielimu ya nchi hizo zinazozitawala.

Baraza la Udhamini liliundwa chini ya Sura ya X111 kushughulikia mfumo wa udhamini ambapo Umoja wa Mataifa utasimamia utawala wa nchi hizo ambazo ziko chini ya udhamini. Nchi zilizokuwa chini ya mfumo wa udhamini zilikuwa nchi ambazo hazijajitawala ambazo ziliwekwa chini ya mfumo huo wa udhamini kwa makubaliano ya nchi zilizokuwa zinazitawala na Umoja wa Mataifa. Baraza la Udhamini limekwisha simamisha shughuli zake baada ya karibu nusu karne na nchi ya mwisho iliyokuwa chini ya mfumo wa udhamini ilikuwa ni kisiwa cha Palau ambacho kilikuwa kinatawaliwa na Marekani ambacho kilipata uhuru wake Octoba mwaka 1994.

Mwaka 1960 Baraza Kuu lilipitisha azimio lililotaka kutoa uhuru kwa nchi zilizokuwa makoloni na watu wake ili kuharakisha utaratibu wa kutokomeza ukoloni kwa vile mfumo wa udhamini ulikuwa unazihusu nchi 11 na makoloni yalikuwa mengi duniani. Kamati maalum ya kutokomeza ukoloni iliundwa kutekeleza azimio hilo. Matokeo ya juhudi hizi za Umoja wa Mataifa za kumaliza ukoloni, zaidi ya nchi 70 ambazo kwa pamoja zilikuwa na watu 750 millioni zimekwisha pata uhuru na zimejiunga na Umoja wa Mataifa

15 Mkataba unasemaje kuhusu Ofisi Kuu ya Umoja wa Mataifa

Mkataba umeifanya Ofisi Kuu kuwa chombo muhimu cha Umoja wa Mataifa{Tazama swali la tano juu} Kipengele cha 97 kinaeleza kuwa Ofisi Kuu itajumuisha Katibu Mkuu na maafisa wengine wa Umoja wa Mataifa ambao watachaguliwa kufanya kazi katika Ofisi hiyo. Kipengele cha 100 kinaeleza kuwa Maafisa wa Ofisi Kuu hawatapa maagizo kutoka serikali yoyote;nchi wanachama hawawezi kushawishi maafisa wa Ofisi Kuu katika shughuli zao.

Hakuna chochote ambacho kimeelezwa kuhusu muundo wa Ofisi Kuu. Ofisi Kuu ina wafanyakazi wa kimataifa au wafanyakazi wa Umoja wa Mataifa wenyewe ambao wanafanya kazi za Katibu Mkuu na kwa manufaa ya nchi wanachama. Wapo wafanyakazi wapatao 29,000 wa Ofisi Kuu ya Umoja wa Mataifa duniani kote. Mashirika maalum yana wafanyakazi wake ambao wanafanya idadi kamili ya wafanyakazi wote wa Umoja wa Mataifa kufikia 50,000

16 Ni pengele vipi vya mkataba vinazungumzia jukumu la Katibu Mkuu

Kipengele cha 97 kinazungumzia Katibu Mkuu kama Mtawala Mkuu wa Umoja wa Mataifa ambaye shughuli zake ni kuongoza Ofisi Kuu. Kipengele cha 98 kinamtaka Katibu Mkuu kutoa ripoti ya mwaka ya kazi za Umoja wa Mataifa. Shughuli hii ya kila mwaka haimpi tu Katibu Mkuu fursa ya kuzingatia masuala yanayoukabili Umoja wa Mataifa bali pia kuuongoza Umoja huo na kutoa kipaumbele kwa mambo ya kutekeleza. Kipengele cha 99 kinamruhusu Katibu Mkuu kulifahamisha Baraza la Usalama juu ya jambo lolote ambalo kwa maoni yake linaweza kuhatarisha amani na usalama wa kimataifa.

Kwa mfano mgogoro wa Kongo ilipojitokeza mwaka 1960, Katibu Mkuu Dag Hammarskjold aliupeleka mgogoro huo kwenye Baraza la Usalama akitumia kwa mara ya kwanza mamlaka yake chini ya kipengele cha 99. Kipengele cha 99 kilitumiwa hivi karibuni na Katibu Mkuu Javier Perez de Cuellar mwaka 1989 kuhusiana na hali ya Lebanon.

17 Mkataba unasema nini juu ya jinsi bejeti ya Umoja wa Mataifa inavyotayarishwa?

Kwa mujibu wa kipengele cha 17 cha Mkataba Baraza Kuu ndilo linahusika na kufikiria na kupitisha bajeti. Umoja wa Mataifa unaendeshwa kutokana na michango ya nchi wanachama kwa viwango ambavyo vimetolewa na Baraza Kuu.

Kamati ya michango ambayo ni chombo cha Baraza Kuu, imepewa mamlaka ya kutoa viwango vya michango hiyo.

Viwango hivyo vinatolewa kulingana na uwezo wa nchi wa kulipa ambavyo vimewekwa kulingana na Pato la Taifa na idadi ya watu katika kila nchi. Kwa mujibu wa uamuzi wa Baraza Kuu wa mwaka 1972, kiwango cha juu ambacho nchi yoyote inaweza kulipa ni asilimia 25 ya bajeti ya kawaida ya Umoja wa Mataifa na kiwango cha chini ni asilimia 0.01.

18 Kama nchi zinakataa kuheshimu vipengele vya Mkataba, Hatua gani inaweza kuchukuliwa?

Wakati nchi haziheshimu vipengele vya Mkataba au maamuzi ya vyombo muhimu vya Umoja wa Mataifa vinavyotaka vipengele hivyo viheshimiwe, Umoja wa Mataifa unaweza kuchukua hatua kadhaa wa kadha kulingana na jinsi vipengele hivyo vilivyokiukwa.

Nchi ambazo zinashindwa kulipa michango kwa viwango vilivyowekwa kwa kipindi cha miaka miwili zinapoteza haki ya kupiga kura katika Baraza la Kuu. Hata hivyo kama Baraza Kuu litaridhika kuwa nchi haikulipa michango kwa sababu za msingi zilizo nje ya uwezo wake kwa mfano kwa sababu ya janga fulani, linaweza kuruhusu nchi hiyo kupiga kura. Hata hivyo kipengele hiki hakijatekelezwa.

Wakati nchi zinafanya kitendo cha kuvunja amani au zinafanya kitendo cha uvamizi au zinashindwa kuheshimu maamuzi ya Baraza la Usalama ambayo yanahatarisha amani ya kimataifa hatua za nguvu zinaweza kuchukuliwa kulingana na Sura ya V11 ya Mkataba {Tazama swali la 9}

Wakati nchi zinavunja haki za binadamu,Tume ya Haki za Binadamu, ambayo ni Tume ya Baraza la Uchumi na Mambo ya Jamii,inaweza kujadili jinsi nchi hiyo ilivyovunja haki hizo za binadamu.

Kamati ya Haki za Binadamu- ambayo iliundwa kufuatilia utekelezaji wa Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Binadamu, Mkataba wa Kimataifa wa mwaka 1966 juu ya Haki za Kiraia na Kisiasa inaweza kuzitaka nchi wanachama kutekeleza vipengele vya Mkataba huo. Baraza la Usalama mwaka 1993 liliunda Mahakama ya Kimataifa juu ya makosa ya kivita katika Yugoslavia ya zamani{Tazama swali la 9}

Tofauti na watu wanavyoamini, nchi haziwezi kupelekwa tu kwenye Mahakama ya Kimataifa na chombo cha Umoja wa Mataifa kwa kushindwa kutekeleza kipengele katika Mkataba. Migogoro kati ya nchi inaweza kupelekwa kwenye Mahakama ya Kiamataifa na nchi na mawazo ya ushauri wa Mahakama unaweza kutekelezwa na vyombo husika vya Umoja wa Mataifa au na Masharika Maalum ya Umoja wa Mataifa. Mahakama ina Majaji kumi na watano amabao kila mmoja wao huchaguliwa kwa kipindi cha miaka tisa.

Utashi wa kisiasa na nia njema za nchi wanachamna ni muhimu ili Umoja wa Mataifa upate mafanikio. Kipengele cha 5 cha Mkataba kinazungumzia kusimamishwa kwa haki na maslahi ya nchi mwanachama ambayo imechukuliwa hatua na Baraza la Usalama. Kufukuzwa uanachama ni hatua ya mwisho inayoweza kuchukuliwa dhidi ya nchi mwanachama. Kwa kuwa nchi ni wanachama wa Umoja wa Mataifa ni kuthibitisho kuwa nchi ni wanachama wa Jumuiya ya Kimataifa na inabidi ziwajibike kwa vitendo vyao na zitimize masharti ya uwajibikaji.

19 Nchi inaweza kujitoa au kufukuzwa kutoka Umoja wa Mataifa kwa mujibu wa Mkataba?

Kulingana na kipengele cha 6, nchi mwanachama wa Umoja wa Mataifa ambayo imekuwa ikivunja mara kwa mara kanuni za Mkataba inaweza kufukuzwa na Baraza Kuu baada ya kupata mapendekezo ya Barazaa la Usalama. Hadi sasa hakuna nchi mwanachama ambayo imewahi kufukuzwa. Hata hivyo nchi zimezuiliwa kushiriki katika shughuki za Baraza Kuu kama vile Afrika ya Kusini kati ya mwaka 19974 na 1994 na Shirikisho la

Jamhuri ya Yugoslavia{Serbia na Montenegro} tangu mwaka 1992.Maamuzi haya yanaweza kubatilishwa wakati wowote na Baraza Kuu.
Hakuna kipengele katika Mkataba kinachozungumzia kujitoa. Indonesia iliondoka kwenye Umoja wa Mataifa mwaka 1995 na kurejea tena mwaka uliofuata.

20 Mkataba unaweza kufanyiwa marekebisho na imewahi kutokea?

Mkataba unaweza kufanyiwa marekebisho kama ilivyofafanuliwa katika kipengele cha 108. Marekebisho inabidi yakubaliwe na theluthi mbili ya nchi wanachama wa Baraza Kuu ambao watapiga kura kukubaliana na marekebisho hayo.

Theluthi mbili ya nchi wanachama zikiwemo nchi zenye uwakilishi wa kudumu katika Baraza la Usalama inabidi zichukue hatua zinazofaa kuthibitisha marekebisho hayo kulingana na Katiba zao.

Mkataba umekwisha rekebishwa mara tatu kuongeza uanachama wa Baraza la Usalama{mwaka 1965} na kuongeza uanachama wa Baraza la Uchumi na Mambo ya Jamii {mwaka 1968,1973}

21 Juhudi gani zinafanywa kuchunguza vipengele vya Mkataba? Kuna majadiliano yoyote yenye lengo la kubadilisha uanachama na utaratibu wa upigaji kura katika Baraza la Usalama?

Nchi wanachama zinajadili uhalali wa Mkataba na kama unafaa uwepo katika dunia ambayo imebadilika tangu kuanzishwa kwa Umoja wa Mataifa.Tangu miaka mingi, chombo kidogo cha Baraza Kuu kinachoitwa Kamati Maalum juu ya Mkataba wa Umoja wa Mataifa na kuongeza majukumu ya Umoja wa Mataifa, imepewa majukumu ya kuchunguza vipengele vya Mkataba.

Mwaka 1992 Baraza Kuu lilijadili suala la muundo wa Baraza la Usalama. Baraza Kuu lilikubaliana na mabadiliko ya hali ya kimataifa na ongezeko la uanachama. Baraza Kuu liliziomba nchi wanachama kupeleka mawazo yao kwa Katibu Mkuu juu ya kipengele maalum cha Mkataba kinachohusu kuongezwa kwa uwakilishi katika Baraza la Usalama.

Nchi wanachama zina shauku juu ya uwezekano wa kuongeza uanachama wa kudumu na uanachama usio wa kudumu katika Baraza la Usalama ambalo hivi sasa lina nchi 5 amabazo zina uwakilishi wa kudumu na ambazo zina kura ya "Veto" Nchi wanachama pia zina shauku ya kufanyika mabadiliko mengine katika Baraza la Usalama kama vile utaratibu wa kupiga kura, uwazi katika maamuzi ya Baraza la Usalama, uhusiano wa Baraza la Usalama na vyombo vingine hasa Baraza Kuu. Mwaka 1993 Baraza Kuu lilifungua mjadala kufikiria juu ya suala la usawa katika uwakilishi na kuongeza idadi ya nchi wanachama wa Baraza la Usalama

22

Mkataba umebaki kuwa na maana kwa miaka yote?

Imekuwa ikielezwa mara kwa mara kuwa Mkataba uliandaliwa ili kukidhi haja ya matukio yaliyosababisha Vita Vikuu Vya Pili Vya Dunia na kwa hivyo sasa haukidhi haja ya hali ya sasa ya dunia na aina ya migogoro inayotokea mwishoni mwa karne ya 20. Hata hivyo nchi wanachama zina ari ya kueleza kuwa Mkataba huo ni Makubaliano ambayo yanaweza kutafsiriwa vyovyote vile na yanatoa mwanya wa kutosha wa kukabiliana na suala jipya na ambalo halikutegemewa. Kwa uhakika mabadiliko yalikuwa ya lazima siku zilizopita na mtazamo mpya unaweza kuhitajika siku za baadaye.

Mkataba huo umedumu kwa nusu karne na kama nchi wanachama zitachukua hatua mapema na zanye msimamo mzuri Mkataba huo unaweza kuendelea kuwa msingi wa kuchukuliwa kwa hatua ambazo zinapaswa kuchukuliwa. Mkataba huo ni Mpango wa utekelezaji na siyo bahati nasibu Nguvu kubwa ya Mkataba wa Umoja wa Mataifa iko kwenye mtazamo wake na jinsi unavyoweza kutafsiriwa

Vitabu unavyoshauriwa kusoma

Mkataba wa Umoja wa Mataifa{Kinauzwa}

- Ajenda ya Amani na nyongeza mpya{Kinauzwa}
- Ajenda ya Maendeleo{Kinauzwa}
- Umoja wa Mataifa kwa ufupi
- Taswira na Hali halisi
- Ukweli kuhusu Umoja wa Mataifa{Kinauzwa}

Kwa habari zaidi tafadhali wasiliana na

Kituo cha Habari cha Umoja wa Mataifa kilicho karibu yako au
Kitengo cha Maulizo Chumba GA-57
Umoja wa Mataifa
New York, NY10017

Kwa vitabu vya kuuzwa, tafadhali wasiliana na

Idara ya Uchapishaji ya Umoja wa Mataifa
Chumba DC2-853
New York,NY10017 au

Idara ya Uchapishaji ya Umoja wa Mataifa
Ofisi ya Mauzo na Duka la Vitabu
CH-1211 Geneva 10,Uswiss

Kimechapishwa na Idara ya Habari kwa Umma ya Umoja wa Mataifa
DPI/1738-13403 - Septemba 1995-20M

Published by the United Nations Department of Public Information
DPI/1738-13403-Septemba 1995-20M